

*Ищук О.В. – к.с.-г.н., доцент, Світельський М.М. – к.с.-г.н., доцент
Матковська С.І. – к.с.-г.н., доцент, Слюсар М.В. – к.с.-г.н., доцент*

Ковальчук І.В. – к.с.-г.н., доцент

Поліський національний університет

Житомир

АСПЕКТИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я РИБ В ПЛЕМІННИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Ефективність виробництва аквакультури значною мірою залежить від розвитку та успішного використання об'єктів племінного рибництва, а також скорочення втрат рибної продукції завдяки профілактиці хвороб риб. Тому, охорона здоров'я риб, як у племінних господарствах, так і в господарствах-споживачах племінної продукції та вдосконалення системи заходів щодо забезпечення їх екологічного і епізоотичного добробуту є актуальним питанням [1, 6].

Мета дослідження – провести аналіз факторів, які впливають на здоров'я риб і встановити причини виникнення хвороб з метою розробки профілактичних заходів в племінних господарствах.

Аналіз факторів, які впливають на здоров'я риб, встановив негативний вплив еколого-технологічних і ветеринарно – санітарних порушень в технологічному циклі відтворення і вирощування риб, які призводять до незаразних і заразних хвороб. Порушення еколого-технологічних вимог призводить до незаразних хвороб. Зокрема, низькі температури води в період зимівлі призводять до переохолодження; підвищені температури в літній період – до температурного стресу риб. Нестача кисню (у зв'язку з бурхливим розвитком і відмиранням водоростей у водоймі влітку) – до заморних явищ і асфіксії риб. Надлишок азоту у воді викликає газоміхурцеву хворобу. Підвищений вміст амонійного азоту у воді навесні – до враження зябрового апарату риб (бранхіонекрозу). Збільшення вмісту нітритів порушує кровопостачання зябрового апарату риб, викликаючи метгемоглобінемію [1-7].

Недотримання вимог щодо якості кормів і умов (режиму) годівлі різних видів риби призводить до аліментарних патологій. Наприклад, нестача білків викликає білкову дистрофію риби; нестача жирів – синдром дефіциту енергії; надлишок жирів – цироз печінки; нестача вітамінів – авітаміноз. Дефіцит мікроелементів (мінеральних речовин: Ca, P, Mg, Zn, Fe, Mn, Cu, Se, I) – призводить до пригнічення росту, ерозії шкіри та плавників, м'язової дистрофії, анорексії, каліцтв (деформації скелету і черепа), анемії та інших патологій, а також високої смертності риби. Неякісні корми викликають токсикози і враження печінки [3].

Незаразні хвороби призводять до підвищення сприйнятливості риби до збудників інфекції та інвазій, виникнення і поширення заразних хвороб, які викликають різноманітні патології та смертність риби [1, 3, 7].

Встановлено, що інфекційні хвороби викликають зазвичай такі патології в організмі риби, як сепсис, ексудативно-геморагічний синдром, крововиливи, запалення слизової кишечника, порушення шкірних покривів (утворення фурункулів та виразок на тілі) і супроводжується масовою загибеллю [5, 7].

Грибкові захворювання (сапроленгіоз) призводять до масової загибелі ікри, що суттєво знижує ефективність відтворення [5, 6, 7].

Інвазійні хвороби, які викликаються одноклітинними і багатоклітинними паразитами, також призводять до серйозних порушень функцій ушкоджених органів риби. Встановлено, що диплостомоз, який викликається метацеркаріями трематод роду диплостомум, порушує зір риби. Ботріофальоз (збудник цестоду роду ботріоцефалус) призводить до порушення функцій кишкового тракту. Постодиплостомоз (збудник метацеркарія трематоди роду постодиплостомум), а також протозойні хвороби, які викликаються паразитичними найпростішими (іхтіофтиріоз, триходініоз, хілоденельоз) і цисцикольоз (збудник – кільчасті черви-п'явки) – порушують шкірні покриви й зябра та знижують їх дихальну функцію. Для встановлення причин виникнення хвороб проведено аналіз виконання нормативних еколого-технологічних і ветеринарно-санітарних вимог щодо відтворення і вирощування риби до: будівництва і експлуатації племінних рибоводних господарств; розміщення і розташування рибоводних об'єктів; якості води водних джерел і

необхідного його об'єму для експлуатації водойм; системи водозабезпечення водойм господарства і гідротехнічних споруд; дотримання технології (при комплектуванні маточних стад, щільності посадки риби при вирощуванні і годівлі); виконання ветеринарно-санітарного режиму на рибоводному господарстві (принцип закритого господарства, карантинні ставки); забезпечення санітарного стану ставків, перевезення риби з врахуванням проведення ветеринарних заходів та обмежень; проведення систематичного ветеринарно-санітарного контролю; наявності документації щодо обліку руху поголів'я риби, профілактичних і лікувальних обробок, дезінфекції, досліджень [2, 4].

Проте ці вимоги часто не виконують або виконують не повністю. При цьому були виявлені наступні порушення:

- звертають недостатню увагу на усунення помилок, допущених при будівництві, а також покращенні біотехніки і вдосконалення схем виробництва, забезпечення оптимальних умов вирощування і методів, які підвищують резистентність риби;

- нерегулярно проводять профілактичні заходи;

- недостатньо використовують нові засоби профілактики і лікування риби, а також комп'ютерні технології для обліку бази даних і моніторингу стану здоров'я риби;

- на місцях відсутні лабораторії (і сучасне обладнання);

- не використовують сучасні досягнення в галузі екологічних і ветеринарних досліджень, які застосовуються до охорони здоров'я риби.

Проведений аналіз сучасних екологічних і ветеринарних досягнень дозволив виявити нові способи контролю та боротьби із забрудненням водойм, нові методи покращення якості штучних і природних кормів для риби, а також екологічно безпечні методи і засоби профілактики та лікування хвороб риби.

Усунення виявлених в племінних господарствах порушень еколого-технологічних і ветеринарно-санітарних вимог щодо відтворення і вирощування риби та застосування сучасних наукових досягнень, які застосовуються для охорони

здоров'я риб, підвищить ефективність виробництва і скоротить втрати рибної продукції [6].

Отже, в племінних рибоводних господарствах фактором ризику є незаразні і заразні хвороби риб, які виникають при недотриманні еколого-технологічних, ветеринарно-санітарних вимог і невиконанні протиепізоотичних заходів. Система профілактичних заходів (організаційних, еколого-технологічних і ветеринарно-санітарних), розроблена на основі затверджених раніше інструкцій і правил, доповнена сучасними еколого-технологічними і ветеринарними досягненнями, дозволяє підвищити екологічну і епізоотичну безпеку виробництва і його ефективність в племінних господарствах і в господарствах-споживачах племінної продукції, скоротивши втрати рибної продукції.

Література

1. Алімов С. І. Рибне господарство України: стан і перспективи. К.: Вища освіта, 2003. С. 3.
2. Інвазійні хвороби риб / В. В. Стибель та ін. Житомир, 2016. 142 с.
3. Микитюк П. В., Якубчак О.М. Хвороби прісноводних риб. К.: Урожай, 1992. С. 5.
4. Мандигра М. С. Епізоотична ситуація в рибницьких господарствах Рівненщини. *Актуальні проблеми охорони здоров'я риб та інших гідробіонтів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Феодосія, 26–29 травня. 2008 р. Феодосія, 2008. С. 311–315.*
5. Наконечна М. Г., Петренко О. Ф., Постой В. П. Хвороби риб з основами рибництва / за ред. М. Г. Наконечної. К.: Наук. світ, 2003. 222 с.
6. Давидов О. М., Лисенко В. М., Куровська Л. Я. Стратегія охорони здоров'я риб в аквакультурі. *Ветеринарна медицина України. 2013. № 01 (203). С. 28.*
7. Хохлов С.М. Іхтіопатологія. Конспект лекцій. ОДЕКУ, 2015 р. 118 с.